

Torah from Around the World

*Het is niet aan jou om het werk te volbrengen,
maar ook niet om je eraan te onttrekken.*

Pirké Avot 1:17

Sjabbat 4 februari 2023/ 13 Sjewat 5783, Besjallach, Sjemot /Exodus 13:17 - 17:16

Tanach blz. 135 - 145

Haftara: Sjoftim 4:4 - 24

Tanach blz. 492

Vertaler: Frits Pront

Commentaar: **Rabbijn Ana Bonnheim** is projectleider aan het Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion's Founders' Fellowship.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/first-steps-path-promised-land>

De Eerste Stappen op Weg naar het Beloofde Land

Bevrijding! De sidra Besjallach is een gedeelte in de Tora dat een eerbetoon is - eerbetoon in het Lied bij de Zee, de poëtische viering van de Verlossing uit de slavernij in Egypte en de lofzang op de details van de eerste schreden van de Jisraëlieten na het vertrek uit Egypte.

De sidra begint met de pasoek die het decor vormt voor het volledige, volgende thematische deel van het boek Sjemot: de eerste onverwachte gebeurtenissen die de rondtrekkende Jisraëlieten in de woestijn meemaakten. Sjemot 13:17 luidt: "Toen de farao het volk had laten vertrekken, leidde God hen niet langs de weg die door het gebied van de Filistijnen loopt, ook al was dat de kortste route; want God zei, 'Als ze strijd zouden moeten leveren, konden ze wel eens spijt krijgen en teruggaan naar Egypte.'"

Om deze pasoek te begrijpen splitsen wij deze op in een paar delen:

1. *"Toen de farao het volk had laten vertrekken...."* Wie is verantwoordelijk voor het bevrijden van de Jisraëlieten? Hier zegt de Tora dat Farao het volk liet vertrekken. Strikt gesproken is het waar dat Farao de woorden uit die de Jisraëten laat gaan (Sjemot 12:31: "Ga onmiddellijk bij mijn volk weg, u en alle Jisraëlieten!"), maar de Tora maakt heel duidelijk dat de farao hier uiteindelijk niets over te zeggen heeft: het is God die de plagen over de Egyptenaren brengt en farao's reactie afdwingt.
2. *"God leidde hen niet langs de weg die door het gebied van de Filistijnen loopt, ook al was dat de kortste route...."* Wacht... de Jisraëlieten namen dus een omweg door de woestijn omdat God de toeristische route wilde nemen en niet omdat zij verdwaald waren? Hier leren wij dat God verantwoordelijk is voor het trekken door de woestijn.
3. *"Want God zei, 'het volk kan weleens van gedachte veranderen.....,'"* Een fascinerende spanning komt hier naar voren: Ofschoon God de route in de woestijn uitstippelt, is het duidelijk dat het nog steeds de Jisraëlieten zijn die hun eigen toekomst bepalen. Zij zouden terug naar Egypte kunnen gaan. Bovendien blijkt dat God oorlog wil voorkomen. De Jisraëlieten hebben beslist een vrije wil, en God doet er alles aan om voor hen de situatie zo in te richten dat zij de juiste keuzes maken, iets wat klaarblijkelijk allesbehalve voorbestemd is.

Over het geheel genomen geeft de openingspasoek in de sidra Besjallach de aanzet tot de complexe ervaring van de Jisraëlieten bij het trekken door de woestijn en hun eerste confrontatie met de vrijheid. Zelfs de openingspasoek van dit extatische en tot een climax leidende gedeelte van de Tora weerspiegelt de bezorgdheid van de Jisraëlieten over hun nieuwe realiteit.

Wij kunnen meevoelen met de onzekerheid die de Jisraëlieten ervoeren. Het is voor ons als lezers van de Tora zonneklaar dat de Jisraëlieten de slavernij in Egypte moesten verlaten. En het ziet er naar uit dat het hun ook duidelijk was dat slavernij geen echte manier van leven was. Dat gezegd hebbende was het nemen van die eerste stappen op weg naar vrijheid als het tegen een kolossale afgrond aanlopen - vrijheid was niet alleen een wereld die zij nooit gekend hadden, maar ook een wereld die hun recente voorouders van lang geleden nooit hadden gekend. Zelfs voor een institutioneel geheugen is 400 jaar slavernij een vreselijk lange tijd. (Ter vergelijking, in hoeverre kunnen wij ons inleven in een wereld van voor Christopher Columbus?) God heeft mededogen met de Jisraëlieten, die problemen hebben met vrijheid en erkent dat hun opluchting mogelijk ook was vermengd met angst.

Angst en in het bijzonder angst voor het onbekende kan verschrikkelijk dominant zijn en het lijkt erop dat God besloot de Jisraëlieten een andere weg te laten nemen om hen zowel de pijn van het meemaken van oorlog te besparen als om hen niet het gemakkelijk excuus te laten gebruiken om toe te geven aan hun angst en terug te gaan naar het leven dat zij kenden in Egypte.

Michael Walzer, professor aan de Princeton University en auteur van het verbluffende boek *Exodus en Revolutie*, dacht na over hoe filosofen en theologen eeuwenlang deze periode van bevrijding van de Jisraëlieten hebben opgevat.

"Theoretici van revolutie (en schrijvers over de Exodus) kunnen meestal worden verdeeld in twee groepen: degenen die geloven dat de bevrijding van de onderdrukten altijd ... een geschenk van God zal zijn (of van de geschiedenis of van de voorvechters); en degenen die geloven dat het tot op zekere hoogte op zijn minst het werk is van de onderdrukten zelf. Onder Joodse schrijvers ... was er altijd enige weerstand tegen argumenten [die ontkennen dat de Jisraëlieten een keuzevrijheid hadden in hun verlossing] - ook zelfs als dat de ontkenning zou betekenen van het feit dat Jisraëls bevrijding volledig het werk was van Gods machtige hand. In elk geval ... als God geheel verantwoordelijk zou zijn, zou het volk nooit hebben gearzeld en wij weten dat zij dat wel hebben gedaan; en als zij in staat waren te aarzelen dan waren zij ook in staat om hun weg te vervolgen." (Michael Walzer, *Exodus en Revolution* [NY: Basic Books, 1985] p. 49)

Walzer benadrukt onze op traditie gebaseerde overtuiging dat de Jisraëlieten keuzevrijheid hadden. Ongeacht Gods rol kozen de Jisraëlieten voor vrijheid toen zij wegtrokken uit Egypte en zelfs nog indrukwekkender, zij bleven voor vrijheid kiezen zelfs toen de onzekerheid over hun tocht groeide, zelfs gedurende 40 jaar rondtrekken.

De openingspasoek van Besjallach verschaft heden ten dage een krachtig signaal aan ons. In ons leven verwachten wij dat het begin van een nieuwe reis vol opwinding en hoop is - zeker niet van angst of terugverlangen. Maar evenals de Jisraëlieten, zelfs als we opgewonden avontuur verwachten en klaar zijn voor de volgende stap, kunnen wij tot de ontdekking komen dat de reis zijn eigen hindernissen heeft en dat wij ook onze weg moeten zien te vinden.

Maimonides realiseerde zich hoe karakteristiek menselijk deze ervaring is. Hij schreef: "Als [de Jisraëlieten] meteen geconfronteerd waren met de opdracht tot verovering, na hun plotselinge bevrijding, zouden zij niet in staat geweest zijn om daaraan te voldoen." *) Het beleven van vrijheid op zichzelf, hoe vreugdevol en intens ook, creëert geen onafhankelijk volk dat in staat is te gedijen in een nieuwe wereldorde. Maar het belang van bevrijding gekoppeld aan een vreemde, moeilijke tocht kan leiden naar het Beloofde Land, iets dat totaal niet te bevatten was voor de Jisraëlieten bij het zetten van hun eerste stappen weg van slavernij in Egypte.

*) Nechama Leibowitz, die Maimonides aanhaalt, *Nieuwe Studies in Sjmot* (Jerusalem Haomanim Press, ongedateerd) p. 2423